

DOI 10.33930/ed.2019.5007.12(4)-6

УДК 316.61/.77

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

HUMAN PROBLEM IN THE INFORMATION SOCIETY

О. С. Поліщук,
О. В. Поліщук

Актуальність дослідження зумовлена соціально-економічними, політичними та культурними суперечностями динамічного розвитку людства у постіндустріальному, інформаційному суспільстві. Вони стали об'єктивною передумовою еволюції постіндустріального, інформаційного періоду розвитку цивілізації.

Постановка проблеми. Інформаційне суспільство як феномен науково-технічного прогресу, а тим більше людина, яка є основою цього суспільства, потребує детального подальшого вивчення. Фактично відбувається посилення інформаційного рівня взаємодії, що супроводжується регламентацією, а подекуди і легітимацією морально-етичних взаємодій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі інформаційного суспільства як нового етапу розвитку людства, його концептуалізації, присвячувалося чимало праць відомих дослідників: Д. Белла, Р. Дарендорфа, А. Етціоні, М. Кастельса, Т. Стоун'єра, О. Тофлера, А. Турена та ін.

Постановка завдання. З'ясувати суть інформаційного суспільства; визначити місце людини у суспільстві цього етапу; розкрити позитивний і негативний потенціал інфор-

Urgency of the research. is determined by the social and economic, political and cultural contradictions of the dynamic development of mankind in the post-industrial, informational society. They have become an objective precondition for the evolution of the post-industrial, informational period of the development of civilization.

Target setting. Information society as a phenomenon of scientific and technological progress, and even more so, the person who is the basis of this society, needs further detailed study. In fact, there is an intensification of the information level of interaction, which is accompanied by regulation, and sometimes also by the legitimization of moral and ethical interactions.

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of the information society as a new stage in the development of mankind, its conceptualization, was devoted to many works of well-known researchers: D. Bell, R. Darendorf, A. Etzioni, M. Castells, T. Stounier, A. Tofler, A. Turen etc.

The research objectives. Find out the essence of the information society; determine the place of a person in society at this stage; to reveal the positive and negative potential of the

маційного суспільства для людини.

Виклад основного матеріалу. Розглянуто підходи до розуміння суті інформаційного суспільства. З'ясовано, що в основі світогляду покладено характеристику відношення до сучасних технологій, а саме науково-технічний прогрес, основою якого стало винайдення комп'ютерної техніки і можливість цифрувати інформацію, а також колонізація, комп'ютеризація усіх сфер людської діяльності. Всі ці явища продиктовані часом інтеграції та глобалізації й мають неабиякий вплив на людину як антропологічний вид.

Висновки. Постіндустріальний етап розвитку, представлений інформаційним – зумовлений часом і попередньою діяльністю суспільства. Новий етап приніс не лише позитивні і негативні зміни, що відображається в часі, просторі й діяльності людини – він висунув нові вимоги до самої людини і все, що пов'язано з її перебуванням у Світі як антропологічного виду.

Ключові слова: постіндустріальне, інформаційне суспільство, людина, цінності, Світ, ідентифікація, “модулятивне Я”, “Модульна людина”, науково-технічна революція, інформація, комп'ютер.

information society for a person.

The statement of basic materials. Approaches to understanding the essence of the information society are considered. It was found out that the basis of the worldview is the characteristic of the relation to modern technologies, namely, scientific and technological progress, the basis of which was the invention of computer technology and the ability to digitize information, as well as polonization, computerization of all spheres of human activity. All these phenomena are dictated by the times of integration and globalization and have a significant impact on man as an anthropological view.

Conclusions. The post-industrial stage of development, presented by the information, is conditioned by the time and the prior activity of society. The new stage brought not only positive and negative changes that are reflected in time, space and human activity - he put forward new demands on the person himself and everything related to her stay in the world as an anthropological kind.

Keywords: postindustrial, information society, person, values, world, identification, “modular Self”, “modular Person”, scientific and technological revolution, information, computer.

Актуальність теми зумовлена соціально-економічними, політичними та культурними суперечностями динамічного розвитку людства у постіндустріальному, інформаційному суспільстві. Вони стали об'єктивною передумовою еволюції постіндустріального, інформаційного періоду розвитку цивілізації. Хвиля цього процесу розпочалася у другій половині ХХ ст. і триває по сьогоднішній день з різною інтенсивністю, сама хвиля поглинає ті соціуми, які здійснюють перехід від одного стану свого розвитку до наступного, від нижчого до вищого, завершуючи індустріальний етап тощо. З

часом вона поглине увесь соціум Землі. І виграють лише ті суспільства, які швидше інтегруються в інформаційний простір, чітко з'ясують його як позитивні, так і негативні сторони, а людина такого суспільства буде себе комфортніше відчувати. Таким чином, сучасний етап розвитку суспільства більшістю дослідників, виходячи з наявних ознак, характеризується як інформаційне. Це зумовлено тим, що в індустріальному суспільстві домінуючим було виробництво матеріальних благ, а у інформаційному як різновиду постіндустріального відбувається продукування інформації. Остання створюється з метою продажу і споживається задля отримання нової вартості у наступному виробництві та обміні. Однак накопичення інформації без її поширення у суспільстві нічого не варте, вона має бути доступною для всіх. І в цьому контексті велику роль відводиться новим технологіям. Адже саме вони сприяють утворенню, збереженню і розповсюдженню інформації у соціальному просторі. З праксеологічного підходу створення інформації відноситься до нематеріальних благ, що стали провідними у постіндустріальному суспільстві і мають неабиякий вплив на формування нового суспільства. З приводу цього М. Кастельс відмічав, що створення інформації як нематеріального блага формує принципово нове мережеве суспільство, яке розвивається спонтанно і є результатом взаємодії соціальних груп та людей. Джерело виробництва полягає в технології генерування знань, в обробці інформації та символічній комунікації [6, с. 340].

На інформаційне суспільство як новий етап в історії людського розвитку звертали увагу І. Арістова, В. Данильян, В. Ліпкан та ін. Інформаційне суспільство як феномен, що сприяє людині отримувати, накопичувати, систематизовувати і розповсюджувати інформацію, розглядали В. Бебик, В. Цимбалюк. Щодо понятійно-категоріального апарату, то цікавими є напрацювання М. Вершиніна, В. Бебика та О. Прахоменко.

Постановка проблеми. У зв'язку з цим інформаційне суспільство як феномен науково-технічного прогресу, а тим більше людина, яка є основою цього суспільства, потребує детального подальшого вивчення, адже, на переконання О. Зоценка, "інформація одночасно визначає і соціокультурне життя людини і його матеріальне буття" [5, с. 27–276]. Фактично відбувається посилення інформаційного рівня взаємодії, що супроводжується регламентацією, а подекуди і легітимацією морально-етичних взаємодій.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі інформаційного суспільства як нового етапу розвитку людства, його концептуалізації, присвячувалося чимало праць відомих дослідників: Д. Белла, Р. Дарендорфа, А. Етціоні, М. Кастельса, Т. Стоуньєра, О. Тофлера, А. Турена та ін. У наукових працях, розвідках цих дослідників ми знаходимо прагнення з'ясувати суть інформаційного суспільства,

визначити його передумови тощо. Однак, на переконання В. Степанова, вони не дають комплексного узагальнення, а демонструють односторонній підхід [12]. Окремі аспекти антропологічних проблем, пов'язаних з розвитком інформаційного суспільства, розглядали С. Кримський, Дж. Ланір, Н. Лазарович, А. Насаретян та ін. Вони зосередили свою увагу на тих негативах, що несе в собі інформаційний етап розвитку суспільства і які можуть стати загрозою у подальшому існуванні людства.

Мета статті: розглянути особливості становлення людини в інформаційному суспільстві.

Завдання статті: з'ясувати суть інформаційного суспільства; визначити місце людини у суспільстві цього етапу; розкрити позитивний і негативний потенціал інформаційного суспільства для людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з цього, ми спробуємо з'ясувати, що все ж таки розуміється під поняттям “інформаційне суспільство”. В основі такого суспільства покладена інформація. Саме поняття “інформація”, виходячи із сучасних наукових розвідок, має надзвичайно широке поле визначень. Наприклад, деякі дослідники під інформацією розуміли: 1) визначення змісту, отриманого від зовнішнього світу в процесі пристосування до нього (Н. Вінер); 2) передачу різноманіття, яке може мати певний вплив на подальший розвиток подій, вчинків, шляхів розв'язання завдань (У. Ешбі); 3) міру складності або вірогідності структур (А. Моль); 4) протилежність невпорядкованості (Л. Бриллюен). Крім наведених прикладів, існують безліч інших. Але, ознайомившись з ними, можна зробити висновок, що інформація у більшості своїх випадків, виходячи із змістового наповнення, розуміється у двох значеннях: 1) як форма, що відображає самокеровані системи і 2) як феномен, що може передаватися і ставати об'єктивним.

Однак варто розуміти, що сама по собі інформація нічого не вартує, якщо вона існуватиме поза суспільством. Вона є цінною лише в суспільстві, яке виробляє інформацію і споживає її. Цей процес пов'язаний з науково-технічною революцією, що відбулася у другій половині ХХ – початку ХХІ століть, зміни у цей період зумовлювалися тим, що матеріальні блага, які продукувалися в індустріальному суспільстві, почали втрачати свою вагу й поступилися інформації. В цей період у високорозвинених технологічно і науково країнах світу інформаційний сектор почав швидкими темпами випереджати традиційні галузі, що були властивими для індустріальних країн. Так у США, зазначають В. Воронкова і О. Соснін, у середині 80-х років у інформаційному секторі було зайнято 46,6% економічно активного населення, тоді як у сфері послуг – 28,8%; у промисловості (без виробництва комп'ютерного і комунікаційного устаткування) – 22,5%; у

сільському господарстві – 2,1%. Це свідчить, як зазначають дослідники, про виникнення в сучасних умовах нового основного джерела вартості, яке пов'язане насамперед з інтелектуальним потенціалом, знаннями працівника, а не з його психофізичними зусиллями, як у минулому [1, с. 13–24].

З наведеного помічаємо, що в розвинених країнах: США, Японії та ряду інших відбувається домінування інформації над усіма іншими сферами. Вона, зазначає М. Кастельс, створюється з метою продажу і споживання у наступному виробництві та обміні. Нові технології, які безпосередньо пов'язані зі створенням інформації як нематеріального блага, формують принципово нове мережеве суспільство, яке розвивається спонтанно і є результатом взаємодії соціальних груп та людей. Джерело виробництва полягає в технології генерування, обробці інформації та символічній комунікації [6, с. 304]. Ключовим поняттям у цьому контексті є “нове суспільство”. Саме нове суспільство стало формою для постіндустріального, змістовим наповненням якого є інформація, а точніше період перетворення її на нематеріальне благо, яке через різні технічні засоби, що виникають внаслідок науково–технічної революції і попиту, генерується у соціум, який є одночасно і виробник, і споживач такого блага. Ця теза підводить нас до висновку, що нове постіндустріальне суспільство – це не що інше як суспільство розумової праці, засноване на застосуванні людських знань до всього, що виробляється і того, як це виробляється – тобто інформаційне суспільство. Останнє в силу антропологічних особливостей вимагає детального вивчення.

Варто відмітити, що на сьогодні немає однозначного розуміння поняття “інформаційне суспільство”. Більшість визначень ґрунтується на основі характерних ознак, що стали властивими для суспільства у цей період людства. Щоб довести цю тезу, розглянемо декілька підходів до розуміння поняття “інформаційне суспільство”. Уперше це поняття вжив Тадао Умесао в одній із своїх статей про теорію революції у 1963 році. У цій теорії в основі еволюційних процесів він заклав перетворення інформації. Цікавим є напрацювання Й. Масуда, який у Японії опублікував книжку, присвячену інформаційному суспільству. В ній автор обережно, крізь призму інформатизації, розглянув вплив комп'ютеризації на людину, суспільство в цілому, намагався визначити як позитивні, так і негативні сторони цього процесу. М. Кастельс у своїй концепції доводить, що в наслідок технологічних змін з'явилися якісно нові, невідомі раніше глобальні суспільні відносини, які він описує як появу суспільства мережі, у якому потрібно заново окреслити поняття часу і простору [6]. В. Воронкова, О. Соснін у своїй статті “Формування інформаційного суспільства в Україні: виклик чи потреба часу?” зазначають, що “інформаційне суспільство – це суспільство, що з'явилося на основі інформаційної супермагістралі

(злиття різних технологій в одну інтеграційну інформаційну технологію), а також збільшення ролі інтелектуальних послуг у фінансовій сфері” [1, с. 3–23]. Запропоноване розуміння інформаційного суспільства ґрунтується на тому, що в період постіндустріального розвитку інтенсивними темпами почали розвиватися нові інформаційні технології, що впроваджувалися в реальне буття. Їх впровадження відбулося через економічну галузь і, як наслідок, дало позитивні економічні зростання і прибутки для тих суб’єктів, які увійшли в інформаційний простір. Адже поширення інформаційних технологій у сфері як матеріального, так і нематеріального виробництва стало однією, і чи не найважливішою причиною перетворення інформації на основу соціально–економічного прогресу. Таке становище сприяло утворенню інформаційної економіки. Тобто інформація стала причиною розвитку соціально–економічних перетворень у постіндустріальних суспільствах. А це в свою чергу здійснило вплив на процеси пізнання людини, буття і зміни останнього. Як бачимо, в інформаційному суспільстві інформація кардинально вплинула не лише на соціально–економічні відносини, розвиток, а й на розвиток людини як антропологічної істоти. Адже зважаючи на те, що в інформаційному суспільстві домінуючою є інформація, основою якої є розумова праця. Остання витісняє фізичну працю не лише з промисловості, а й з сільського господарства – наслідком цього є деяка деградація м’яз людини. Вона менше рухається, надає перевагу сидячому способу діяльності, спостерігає за процесами крізь монітор чи інші доступні технічні засоби.

Говорячи про інформаційне суспільство, враховуючи процеси глобалізації, можна з впевненістю стверджувати про те, що це є цивілізаційний процес, а враховуючи те, що українське суспільство знаходиться на стику двох цивілізацій, і за останніми подіями – обрало європейський варіант, ми можемо відмітити, що це новий етап у розвитку українського суспільства, зумовлений не лише економічними процесами, а й цивілізаційним вибором. У цьому контексті, ми підтримуємо думку зазначених дослідників про те, що інформаційне суспільство – це сучасний етап цивілізаційної динаміки [1, с. 13–23], де посилюється роль інформаційного рівня взаємодії, на якому відбувається регламентація обґрунтування, а в деяких випадках й легітимація матеріально–енергетичних взаємодій. З проведеного аналізу стає очевидним, що інформаційна складова в сучасному суспільстві є домінуючою над усіма іншими формами та компонентами.

Досить цікавим дослідженням, у цьому контексті, є напрацювання І. Мелюхіна, який дійшов наступних висновків: інформаційне суспільство – це: 1) суспільство, в якому створені значні інформаційні ресурси; виробництво, зберігання, поширення і передача стають найважливішою частиною економіки;

сформувалася інформаційна індустрія – комп’ютерна і телекомунікаційна промисловість, розробники програмного забезпечення, виробники елементної бази і побутової електроніки, мультимедійна промисловість та ін.; люди мають технічні і правові можливості доступу до різноманітних джерел інформації; 2) наступний ступінь в історичному розвитку людства по ланцюгу “аграрне – індустріальне – постіндустріальне” суспільство. Або “аграрне – техногенне – антропогенне”, де інформаційне суспільство є другим етапом техногенного; 3) щабель розвитку людства, на якому домінуючим об’єктом виробництва і споживання стають інформаційні продукти та послуги, при цьому традиційні предмети споживання, що виробляються промисловістю і сільським господарством, не втрачають для людини актуальності, просто в процесі виробництва і обміні споживаних товарів і послуг частка “інформаційноємних” операцій переважає [11].

Отже, з проаналізованих підходів щодо розуміння інформаційного суспільства ми бачимо, що в основі світогляду покладено характеристику відношення до сучасних технологій, а саме науково–технічний прогрес, основою якого стало винайдення комп’ютерної техніки і можливість цифрувати інформацію, а також полонізація, комп’ютеризація усіх сфер людської діяльності. Всі ці явища продиктовані часом інтеграції та глобалізації. Щоб підтвердити такий висновок, доцільно звернутися до документів Європейського Союзу. В них у 1993 році вперше на рівні міждержавного соціального євроінституту подано розуміння інформаційного суспільства, де зазначається, що це суспільство у якому “діяльність людей проводиться на основі послуг, що надаються з допомогою інформаційних технологій і технологій зв’язку” [3, с. 5].

З усього вищезазначеного стає очевидним, що “нове суспільство” у вигляді інформаційного спровоковане науково–технічним прогресом людства другої половини ХХ – початку ХХІ століть, у вигляді винайдення комп’ютера. Останнє стало причиною переходу від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства, він змінив життя людини, розширив її можливості. Особливо цей процес інтенсифікувався в період інтеграції та глобалізації. Адже іде масове втілення в життя інформаційних технологій. Підприємства, що займаються виробленням та випуском таких технологій, стають монополістами на ринку послуг. Підприємства і установи в інформаційному суспільстві відрізняють від подібних суб’єктів господарювання, що були в індустріальному і аграрному суспільствах. В основі їх діяльності закладено вироблення, збереження і розповсюдження інформації, утворення різнопланового програмного забезпечення тощо.

Інформаційний етап розвитку приніс в життя людини такі поняття, як комп'ютер, інтернет, інтернет-мережі – це винаходи технічного творчого мислення, які, на думку М. Кравець, а з цим важко не погодитися, стали фундатором “нової ери” [7, с. 37–43], “нового суспільства”. Сюди ми ще додамо таке поняття як віртуальний світ. Основою цього суспільства є людина, яка під дією інформаційних процесів, як антропологічна істота зі своїми психологічними і біологічними особливостями, зазнає змін. З цієї позиції “інформаційне суспільство” являє собою швидше політичну програму, в якій людина є основою, ніж суто теоретичне поняття.

Отже, наступним кроком треба з'ясувати, яке місце займає людина в інформаційному суспільстві, і яких впливів вона зазнає.

Зважаючи на те, що людина – це істота, яка протягом історичного періоду розвитку Всесвіту, здатна еволюціонувати – від людини аграрного (доіндустріального) періоду розвитку до людини постіндустріального (інформаційного) суспільства. В основі такої еволюції покладено не лише засоби виробництва і розвиток економіки, а й її морально-етичні відносини до буття та подальшого його розвитку, вдосконалення. Тобто людина є тією істотою, яка завдяки діяльності та розумовому розвитку через прагнення вдосконалити буття свого перебування вдається до різних винаходів, що відображають, частково, і період розвитку самої людини. У процесі розумового розвитку людство перейшло від етапів збиральництва, переробки до етапу виготовлення та вдосконалення. У такому світосприйнятті людина, з антропологічної точки зору, зазнає відповідних змін, що відображаються як на рівні інтелектуальному, так і на фізичному.

В інтелектуальному аспекті людина інформаційного періоду розвитку має необмежені можливості в доступі до інформації. Робота з нею надає можливість інтелектуально розвиватися, розширювати свій кругозір, економити час на пошук потрібної інформації, скорочувати дистанції та долати простір і час. Це дещо спрощує життя людини. Продовжуючи цю думку, інформація спонукає суб'єкта до дії. Крім цього, використовуючи комп'ютерні системи, Інтернет, людина інформаційного періоду, за допомогою інформаційних технологій, може краще сприймати Світ. Адже Інтернет створив такі умови, завдяки яким людина, не виходячи з будівлі, має можливість вирішувати чимало проблем, пов'язаних як із задоволенням матеріальних, так і духовних потреб. Більше того, завдяки інформаційним технологіям, зазначає О. Запорожченко, якісно змінилася робота поліції, медичних та навчальних закладів; майже всі країни світу стали користуватися прогнозуванням метеорологічних даних за допомогою суперкомп'ютерів тощо [4, с. 81–85]. Людина інформаційного періоду із продуктивно діючої особистості перетворилася на активного споживача – вона стала залежною від гаджетів, що здійснюють контроль за людиною, її

здоров'ям тощо; у побуті, на рівні комп'ютерних технологій утворюються “розумні будинки”, самокеруючі автомобілі. Інформаційні технології вводяться у сільське господарство, промисловість. Такий процес сприяє тому, що людина менше вдається до фізичної праці – у промисловості використовують роботи зі штучним інтелектом.

Зважаючи на такий темп розвитку інформаційних технологій, людина поступово, як біологічний тип може бути витісненим. Свідченням цього є застереження більшості антропологів: попри всі досягнення постіндустріального (інформаційного) суспільства, цей етап може стати останнім в існуванні людства. Інформація у більшості випадків забезпечує тільки розумовий розвиток, і лише подекуди фізіологічний, але великий її масив може мати негативний наслідок для людини. Це порушує проблему підтримки мозкової активності технічними засобами прогресу, які допомагають людині опрацювати отриману інформацію, звернення до інформаційно-комунікативних технологій призводить до скорочення інноваційності ідей і самостійності розумових процесів. Від великої кількості інформації, дефіциту часу на її сприйняття, перевантаження людина перестає логічно мислити, а це призводить до інформаційного неврозу, явища яке є дуже поширеним у інформаційних суспільствах. Прикладами цього є постійне перебування людини у соціальних мережах. Сьогодні підрастаюче покоління, молодь, які є основними суб'єктами інформаційного періоду, більше часу проводять у гаджетах у пошуку інформації, інколи такий пошук стає причиною безсвідомого виконання тих чи інших дій, що подекуди – незрозумілий соціуму і, за окремими ціннісними орієнтирами, не вписуються у реальний, природний світ. У такий спосіб людина намагається втекти від реальності, вона шукає себе у іншому світі – світі інформації і віртуалізації, але потрібно пам'ятати, що сучасні комунікативні технології дають можливість людині шукати Іншого на відстані, але вона втрачає відчуття реальності і не бачить й не відчуває тих, хто поряд, у такий спосіб відбувається віддалення від реальності. Захопившись інформаційно-комунікативними технологіями, що стали результатом інформаційної революції в інформаційному суспільстві, людина втрачає можливість спілкуватися вживу, вона надає перевагу спілкуванню з Іншим через посередника – комп'ютера, який є засобом доступу до мережі Інтернет. Традиційне спілкування ґрунтується на спілкуванні індивід-індивід чи індивід-суспільство. Сьогодні безпосередній людський контакт зменшується, а це призводить до втрати таких детермінант як сором, повага, авторитет, соціальний статус, суспільна вагомість тощо. Спілкуючись через посередника (Інтернет), а таке спілкування, як бачимо, відрізняється від спілкування віч-на-віч, людина не апелює до таких понять як честь, повага, гідність, чистота мови та ін., адже їх в ньому не існує. У

зв'язку з цим людина, на переконання Я. Любивою, може іноді не усвідомлювати ту багатоманітність соціальних зв'язків, в які вона включена і, відповідно, акцентувати власну увагу на технологічній стороні взаємодії [9, с. 15–20]. Це свідчить про неусвідомлений її підхід до тих процесів, що відбуваються в інформаційному суспільстві. Передача життєвого досвіду зводиться до передачі найпримітивніших форм співжиття, масової культури, що не вимагає знань, затрат розуму, праці та спілкування.

Досить цікаву думку, щодо людини інформаційного періоду розвитку, майбутнього, ми знаходимо у відомій праці Е. Тоффлера “Третя хвиля”. У цій праці “Третя хвиля є феноменом динамічних соціальних змін” [13, с. 432–453], які мають неабиякий вплив на людину. Перед нею постає калейдоскопічне життя, що спонукає до формування “модулятивного Я”, яке є обов'язковою умовою інформаційного суспільства і сприяє формуванню “Модульної людини”. Концепт такого виду людини запропонувала Н. Лазарович, в основі якого розглядається людина, яка здатна змінювати нові типи діяльності, може потенційно вписуватись у будь-які сфери соціальної системи: організації, угруповання, співтовариства, а також легко їх полишати, змінювати власні переконання [8, с. 35–40].

Вищевикладене засвідчує, що інформаційний етап розвитку людства визначив місце людини в ньому: вона не лише виготовляє інформацію, а й є її споживачем. Чим більше інформації, тим більше можливостей розвиватися і пізнавати світ, але не можна бездумно надавати перевагу інформаційно-комунікативним технологіям. Адже захопившись ними – людина, як феномен в антропологічній філософії, може зникнути або перетворитися на істоту, яка буде позбавлена творчості, духовності. Посилення ролі інформаційних технологій у суспільстві, зазначає С. Ганаба, віддаляє людину від духовної сфери свого життя, зумовлюючи її моральне зубожіння. Змінюються масштаби життя, людині майже не вистачає часу, щоб фінансово себе забезпечити, їй постійно необхідно сприймати нову інформацію та використовувати в процесі створення суспільних благ. Цей процес дуже насичений, відтак людині не залишається часу для реалізації культурних, духовних потреб свого повсякденного життя. А це в свою чергу призводить до того, що загальнолюдським цінностям відводиться місце утопічних гуманістичних ідеалів [2, с. 78–85].

В такому суспільстві духовний світ людини буде зміненим духом глобалізації, інтеграції. В гонитві за інформацією і засобами доступу до неї людина втратить спокій і відчуття рівноваги. У цій ситуації людині потрібно зрозуміти, що комп'ютер і та техніка, яка утворюється на його базі, має лише допомагати людині, а не замінювати її. Сьогодні, на жаль, тенденція спостерігається інша – усі сфери людського перебування у Світі комп'ютеризуються і

програмуються. Наслідком таких дій буде сформоване контрольоване суспільство, де будь-які дії людини перебуватимуть під постійним наглядом і координуватимуться потоками інформації, що сприйматиметься без будь-якого аналізу, співставлення. Вона сприйматиметься лише до дії. У цьому контексті порушується питання свободи – визначатиметься можливостями технічних та програмних досягнень інформаційного суспільства.

Серед окремих позитивів, що несе інформаційне суспільство для людини – вільний та швидкий доступ до інформації, мобільність у просторі і часі, можливість самовиразитися, наявність нових, невідомих до цього моменту, можливості розвитку по висхідній лінії соціального прогресу, все ж таки більшість переважають негативи – проблеми пов'язані з: процесами ідентифікації; втратою фізичного здоров'я; втратою духовності; поширенням екстремізму та тероризму; відмовою від логічного мислення і перехід на матричне, шаблонне відтворення тощо. О. Маруховський до цього переліку додає ще футурошоки, зумовлені неспроможністю людей адекватно відповісти на динамічну соціальну трансформацію [10, с. 127–136].

Загальні висновки. На основі проведеного аналізу, можемо з впевненістю відмітити, що постіндустріальний етап розвитку, представлений інформаційним – зумовлений часом і попередньою діяльністю суспільства. Новий етап приніс не лише позитивні і негативні зміни, що відображається в часі, просторі й діяльності людини – він висунув нові вимоги до самої людини і все, що пов'язано з її перебуванням у Світі як антропологічного виду. Для того щоб вижити в сучасному світі і зберегтись як вид, вона має швидко реагувати на всі процеси і зміни, аналізувати їх і приймати рішення, а також нести відповідальність за свої дії, не шукати себе в Іншому світі, а залишитися в реальному, зумівши підпорядкувати Інший. Інформаційне суспільство, як наслідок науково-технічної революції і запровадження комп'ютеризації, стало калейдоскопічним, в ньому людині важко себе віднайти, адже ті цінності, форми життя, які властиві реальному, природному стану суспільства, в цей період втрачають свою сутність, а значить і порушується процес ідентифікації людини.

Список використаних джерел:

1. Воронкова, ВГ., Соснін, ОВ., 2015. 'Формування інформаційного суспільства в Україні', *Гуманітарний вісник ЗДІА*, № 60, С. 13–24.
2. Ганаба, С., 2011. 'Перспективи розвитку освіти в інформаційному суспільстві', *Гуманітарний вісник ЗДІА*, № 45, С. 78–85.
3. 'Європа на шляху до інформаційного суспільства. Збірник документів європейської комісії 1994–1995 рр.', 2000, Київ : *Зв'язок*, С. 5.
4. Запорожченко, ОВ., 2016. 'Антропологічні проблеми інформаційного суспільства', *Yong Scientist*, № 2, С. 81–85.
5. Зоценко, ОВ., 2004. 'Інформаційне суспільство: ознаки і динаміка', *Інтелект. Особистість. Цивілізація : Тематичний збірник наукових*

- праць із соціально-філософської проблематики, № 3, Донецьк : Дон ДУШТ, С. 27–276.
6. Кастельс, М., 2000. 'Информационная эпоха: экономика, общество и культура', Москва : ГУВШЭ, 608 с.
 7. Кравець, М., 2010. 'Філософія формування інформаційного суспільства у євро просторі', *Соціогуманітарні проблеми людини*, № 4, С. 37–43.
 8. Лазарович, Н., 2011. 'Людина у світлі концепцій інформаційного суспільства', *Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Філософські науки*, № 692, С. 35–40.
 9. Любивий, ЯВ., 2014. 'Проблема віртуалізації інформаційного суспільства', *Вісник Національного авіаційного університету, Серія: Філософія, Культурологія*, № 1, С. 15–20.
 10. Маруховський, О., 2005. 'Преваги та види інформаційного суспільства', *Політичний менеджмент*, № 1, С. 127–136.
 11. Мелюхин, ИС., 1999. 'Информационное общество: стоки, тенденции, проблемы развития', Москва : Изд-во Моск ун-та, 208 с.
 12. Степанов, ВО., 2010. 'Інформаційне суспільство: концептуальний аспект філософії. Культура України', *Теорія та історія культури (філософські й культурологічні виміри)*, Вип. 31. Доступно : http://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/gio_old_2017/ku/kultu ra31/12.pdf [Дата звернення 04 Березня 2019].
 13. Тоффлер, Е., 2000. 'Третя хвиля', Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 480 с.

References:

1. Voronkova, VG., Sosnin, OV., 2015. 'Formuvannja informacijnogo suspil'stva v Ukraїni (Formation of the information society in Ukraine)', *Gumanitarnyj visnyk ZDIA*, № 60, S.13–24.
2. Ganaba, S., 2011. 'Perspektyvy rozvytku osvity v informacijnomu suspil'stvi (Prospects for the development of education in the information society)', *Gumanitarnyj visnyk ZDIA*, № 45, S.78–85.
3. 'Jevropa na shljahu do informacijnogo suspil'stva. Zbirnyk dokumentiv jevropejs'koi komisii' 1994–1995 rr. (Europe on the way to the information society. Collection of documents of the European Commission 1994–1995)', 2000, Kyїv : Zvjazok, S. 5.
4. Zaporozhchenko, OV., 2016. 'Antropologichni problemy informacijnogo suspil'stva (Anthropological problems of the information society)', *Yong Scientist*, № 2, S. 81–85.
5. Zoshhenko, OV., 2004. 'Informacijne suspil'stvo: oznaky i dynamika (Information society: signs and dynamics)', *Intelekt. Osobystist'. Cyvilizacija : Tematychnyj zbirnyk naukovyh prac' iz social'no-filosofs'koi problematyky*, Donets'k : Don DUSHT, № 3, S. 27–276.
6. Kastel's, M., 2000. 'Informacionnaja jepoha: jekonomika, obshhestvo i kul'tura (Information Age: Economy, Society and Culture)', Москва : GUVShhJe, 608 s.
7. Kravec', M., 2010. 'Filosofija formuvannja informacijnogo suspil'stva u jevro prostori (The philosophy of the formation of an information society in the euro space)', *Sociogumanitarni problemy ljudyny*, № 4, S. 37–43.
8. Lazarovych, N., 2011. 'Ljudyna u svitli koncepcij informacijnogo suspil'stva (Man in the light of the concepts of information society)', *Visnyk*

- Nacional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika», Filososfs'ki nauky, № 692, S. 35–40.*
9. Ljubyvyj, JaV., 2014. 'Problema virtualizacii' informacijnogo suspil'stva (The problem of virtualization of the information society)', *Visnyk Nacional'nogo aviacijnogo universytetu, Serija : Filosofija, Kul'turologija, № 1, S. 15–20.*
 10. Maruhovs'kyj, O., 2005. 'Perevagy ta vydy informacijnogo suspil'stva (Advantages and types of information society)', *Politychnyj menedzhment, № 1, S. 127–136.*
 11. Meljuhin, IS., 1999. 'Informacionnoe obshhestvo: stoki, tendencii, problemy razvitija (Information society: sinks, trends, development problems)', Moskva : *Izd-vo Mosk un-ta*, 208 s.
 12. Stepanov, VO., 2010. 'Informacijne suspil'stvo: konceptual'nyj aspekt filosofii'. Kul'tura Ukrainy (Information society: the conceptual aspect of philosophy. Culture of Ukraine)', *Teorija ta istorija kul'tury (filosofs'ki j kul'turologichni vymiry), Vyp.31.* Dostupno: http://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura31/12.pdf [Data zvernennja 04 Bereznya 2019].
 13. Toffler, Elvin, 2000. 'Tretja hvylja (The third wave)', Kyi'v : *Vydavnychyj dim «Vsesvit»*, 480 s.